

Parantezi yeniden açabilmek

Türkiye'nin kuruluş dönemiyle sorunu olan akımların başını çeken siyasal İslamcılar, AKP döneminde frenleri boşalınca bu dönemi parantez içine almayı marifet saymaya başladılar. Sözüm ona bu dönem Türk-İslam kültürel devamlılığında bir kırılmayı ve sapmayı temsil etmektedir ve bu dönemle ne kadar çabuk hesaplaşılır ve etkileri ne kadar çabuk silinirse toplumun önü o kadar açılır!

Cumhuriyetin ve özellikle cumhuriyetin bir ürünü olan laikliğin topluma malolmuş bütün değerlerine açıktan meydan okumayı içeren bu tavır, aslında bir başka rejimi artık net olarak haberleyeceği varsayılan 2023 hedeflemesinin de bir yan dolgusudur.

Bu meydan okumanın bu denli pervasızca yapılabiliyor olmasının nedenlerine, son 15 yılın öncesine de giden yanlış mevzilenmelere girmeyelim. Ancak siyasi gericilerin bu "parantez" retoriğinde aslında çok ciddi bir gerçeklik payı olduğunu, Cumhuriyet parantezini kaldırmaya çalışanların Türkiye'yi nasıl bağımlı ve yönetilemez bir ülke konumuna getirdiğini görmeye davet edelim.

Cumhuriyet kurucuları gerçekten de yüzyıllık süreçlerde çok ciddi bir kırılma yaratabilmişlerdi. Hem de 15 gibi çok kısa sayılabilecek bir zaman diliminde. Peki kırılma nerede yaratılabilmişti?

Emperyalizm karşısında teslimiyetçi, sürekli toprak kayıpları üzerinden saltanatı kurtarmaya çalışan, geleceğe dönük ufku olmayan anlayışlardan emperyalizme direnen, tam bağımsızlığı şiar edinen, sanayileşmeyi ve çağdaş uygarlığı hedefleyen ve çok uzun zamandır ilk kez ülkenin kaderini kendi iç dinamikleri üzerinden belirleyen muazzam bir kırılma yaratılabilmişti.

Ülkeyi Sèvres yağmasına taşıyan eski zihniyet ise, sadece toprak kaybı dönemlerinde değil, ama çok daha öncesinden, yükselme döneminin doruğundan itibaren dünyayı algılamakta,

gelişmenin yönünü tayin etmekte tam bir zafiyet içinde bulunuyordu. Bu nedenle, henüz 17.yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı'nın Avrupa'ya kıyasla geri kalmışlığı sadece savaş alanlarına değil, yazılı eserlere de yansımaya başlamıştı. Aydınlanmayı, kapitalizmin merkantilist çağını, teknolojik gelişmeleri, eğitimin dinin etkisinden kurtarılmasını, bunların toplumu ileriye doğru dönüştürücü etkilerini anlamayı ıskalayınca, aradaki açıklığın giderek büyümesi esasen kaçınılmazdı. Osmanlı Devleti sanayi devrimleri çağı olan 19. yüzyıla bağımlılığa her yönüyle demir atmış ve kendi içinden parçalanmaya hazır hale gelmiş bir siyasal oluşum olarak girecekti. Tanzimat ile birlikte başlayan "Batılılaşma" çizgisi her ne kadar hukuki/idari/siyasi düzlemlerde kısmen "anti-feodal" denilebilecek düzenlemelere götürecek bir süreci başlatmış olsa da, bu gecikmiş düzenlemeler artık dış dinamiklerin daha fazla belirleyici olduğu bir ortamda ortaya çıkmaktaydı. Batı'ya karşı iç pazar kavgası verebilecek bir milli burjuvazi üzerinde yükselebilecek bir sınai kapitalizmin nesnel koşulları ortada bulunmuyordu. Ortaya çıkabilen ticari-mali burjuvazi, esas olarak azınlıklara ve yabancı sermayeye dayalı, komprador/parazit bir karakter taşımaktan öte gitmiyordu. Sonuçta Osmanlı'nın 20.yüzyılı görmesi bile sadece egemen güçlerin paylaşım çekişmelerinin bir sonuca bağlanamaması sayesinde mümkün olabiliyordu.

İşte Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak işgalcileri ve işbirlikçi hanedanı kovmanın muazzam prestijini arkasına alan Cumhuriyetçi kadroların, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gecikmiş de olsa kapitalist gelişmenin bir formu olarak ulusal-devleti devrimci bir süreçle oluşturmalarının koşulları böyle oluşmuştu. Bu devletin en önemli niteliği, bağımsızlıkçı karakteriydi. 1930'ların büyük sınai ve ekonomik atılımı bu bağımsızlıkçı anlayışlarla, yüzyıllardır ilk kez sadece iç dinamiklerin yol göstericiliğiyle gerçekleştirilebilmişti.

Cumhuriyetin bu bağımsızlıkçı ve ilerlemeci parantezi bazı bakımlardan henüz 1946'da kapanmıştı bile. Osmanlı'nın 20 yılda ülkeyi sürüklediği moratoryum (borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etme yani mali iflas durumu), DP elinde 8 yılda becerilebiliyor ve 1958'de moratoryum ilan ediliyordu. Lord Curzon'un ruhu Türkiye'ye geri dönüyordu.

1960'larda yeni bir parantez daha açılabilirdi. Görece bağımsız ve planlı bir ekonomik gelişme, siyasetin sola açılması ve özgürlüklerin daha geniş yaşanabilmesi bu yeni parantezin kazanımlarıydı. Ama bunu çabuk boğdular. Önce 1980'de 12 Eylül rejimiyle ilk kalıcı ilmkler sıkıldı; 2000'lerde siyasal İslamın cenderesi üzerinden yeni ilmkler atıldı.

Ve şimdi, gericiler iftiharla 1920, 30'lar ve hatta 1960'ların (özellikle 27 Mayıs ve 1961 Anayasası) parantezlerinin kapandığını söyleyebilirler. (En son İçişleri Bakanı, yeni siyasi kıblesine kendini tam kabul ettirebilmek adına, "15 Temmuz'la 27 Mayıs parantezinin artık tamamen kapandığını" söyleyebildi). Ülkenin sanayileşmesi görece gerilerken; dışa bağımlılığın

ekonomik ve siyasi veçheleri güçlenirken –dolayısıyla iç dinamiklerin etkisi sürekli zayıflarken-; TSK çökertilir, gericiliğin yuvalandığı bir kurum haline sokulur ve dış maceralara itilirken; laiklik, eğitimden, yargıdan ve tüm kamu alanından hızla silinirken ellerini ovuşturup parantez retoriği yapabilirler.

Bunlar, eskiden olduğu gibi dünyayı, tarihi, coğrafyayı, gelişmelerin dinamiğini algılamakta gene apaçık aciz konumdadırlar; ülkenin yönetiminde, dış politikasında büyük boşluklar oluşturmuşlardır. Bir ABD projesi olarak iktidara tırmanıp, bir başka ABD projesi olan Cemaatle ortaklaşa olarak bu ülkenin kurumlarını tasfiyeye yönelmişler, nihayet o Cemaat yapısının bir darbe düzenleyecek kadar güçlenmesinin zeminini oluşturmuşlardır. Sonuçta bu iktidar yapısının, tıpkı Osmanlı'nın son dönemlerinde olduğu gibi, ülkenin ve toplumun bugünü ve geleceği açısından ciddi bir güvenlik sorunu olduğu ortaya çıkmıştır.

İşte tam da bu nedenlerle, Cumhuriyetin kuruluşunun ilk onyılları gerçekten de bir parantez olarak kalmaktadır. Şimdiki meselemiz, bu parantezin bir daha kapanmamak üzere yeniden açılmasını sağlamaktır. Türkiye'nin yarım kalmış Aydınlanma (eğitim ve laiklik) devrimini tamamlanabilmesi ise, Türkiye'yi "ılımlı İslam" denilen cendereye sokmaya çalışan emperyalizme karşı mücadeleyle birlikte anlam kazanabilecektir. Mesele, bunun tüm toplumun bilincine yansımaları sağlamaktır. Bunun mimarı, yeniden uzun vadeli hedeflere sahip olması beklenen siyasi muhalefet olacaktır.

UĞURLAMA: Tarık Akan'ın Muhsin Ertuğrul Sahnesi'ndeki adına yaraşır uğurlama töreni ve sonrasında binlerce seveninin omuzladığı cenaze töreni bir kez daha gösterdi: Akan, bu ülkenin aydınlık yüzünü temsil ediyordu. Yenikapı'nın değil, Gezi ruhunun temsilcisiydi. Zaten o nedenle Türkiye'nin karanlık yüzünün simgeleri çoğunlukla pıstılar, sessizliğe gömüldüler. Tarık Akan, sonsuzluğa uğurlanırken bile aydınlığı çoğalttı, karanlığı geriletti. Selam olsun ona ve yaşam mücadelesine!

haber.sol.org.tr/yazarlar/oguz-oyan/parantezi-yeniden-acabilmek-169557